

Darius Kuolys

LIETUVIŲ KULTŪROS ISTORIJA KAIP BENDRUOMENĖS SĄMONINGUMO DIRBTUVĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
Antakalnio g. 6, Vilnius, LT-10308
El. paštas: darius.kuolys@gmail.com

Vytautas Kavolis lietuvių kultūros istoriją įsivaizdavo kaip skirtingus mokslus jungiančią ir jiems kontekstą teikiančią discipliną, kuri gali išjudinti akademinės bendruomenės intelektualinę energiją, perimti dalį viso Lietuvos intelektualinio gyvenimo iniciatyvos. Metodologiškai atnaujintai kultūros istorijai, jo manymu, turėtų priklausyti ne tik ypatingas akademinis, bet ir socialinis vaidmuo. Tokias idėjas 1989–1996 metais Kavolis dėstė Lietuvos mokslininkams, kultūros ir švietimo politikams. Tyrimais, paskaitomis, moksliniais pranešimais moderniai lietuvių kultūros istorijai jis angažavosi ir asmeniškai.

Lietuvių kultūros istorija buvo Kavolio pasirinktas būdas veikti atsikuriančios Lietuvos visuomenės tikrovę, dalyvauti lietuvių visuomenės ir kultūros kūryboje. Kultūros istorijos sureikšminimą greičiausiai lėmė Kavolio egzistencinė pozicija ir jo turėtas kultūros tyrimų, kaip dabartinės bendruomenės gyvenimui reikšmingų simbolinių formų rekonstravimo, supratimas. Jam atrodė svarbus nepriklausomo žmogaus įsišaknijimas savo bendruomenės praeityje: žemėje namų netekęs XX amžiaus žmogus turi atrasti savo vietą istorijoje – „susikurti savo priklausomybės istorijai sąmonę“. Kultūros istorija iškeliamą kaip reikšmių ir vaizdinių šaltinis, iš kurio individas ir bendruomenė gali semtis medžiagos savo tapatybės rėmams užpildyti. Kultūros istoriją Kavolis taip pat suprato kaip dirbtuvę ar laboratoriją, kurioje brandinamas žmogaus ir bendruomenės sąmoningumas. Taigi kultūros istoriją jis laikė svarbia Lietuvos visuomenės intelektualinio savarankiškumo ir kūrybingumo sąlyga. Kad galėtų savo socialinį vaidmenį atlikti,

lietuvių kultūros istorijos tyrimai, Kavolio nuomone, turi būti metodologiškai atnaujinti. Jis pats stengėsi sukurti „naują kultūros istoriją“ ir kitiems aiškino tokios istorijos rašymo principus. Kultūros raidą, Kavolio teigimu, istorikas turi tirti kaip nesibaigiantį sąmoningumo kaitos vyksmą, kaip nuolatinį simbolinių formų rekonstravimą, ir pats būti aktyvus šio proceso dalyvis.

RAKTAŽODŽIAI: kultūros istorija, simbolinės formos.

Kultūros istorija sociologui Kavoliui rūpėjo ir kaip akademinis, ir kaip visuomeninis laisvėjančios tautinės bendruomenės projektas. Ši tyrimų sritis įsivaizduota kaip skirtingus mokslus jungianti ir jiems kontekstą teikianti, visą lituanistiką dinamizuoti ir lietuvių intelektualinę energiją išjudinti galinti disciplina, kaip dalykas, ateityje perimsiantis bent dalį Lietuvos intelektualinio gyvenimo iniciatyvos. Vytauto Didžiojo universiteto atkūrimo iniciatoriams 1989 metų vasario 10 dieną rašytame laiške Kavolis dėstė:

Pagrindiniu tiltu tarp „visuomeninių“ ir „kultūrinių“ (o iš dalies ir gamtos bei techninių) mokslų vaizduojuos kultūros istoriją. Tai vienintelė autentiškai jungianti ir kontekstualizuojanti disciplina, išsaugojanti empiriškai pagarbų santykį su visų kultūros sričių, epochų ir tekstų specifiniais duomenimis, bet taip pat ir ieškanti juos siejančių savybių ir juos formuojančių bei deformuojančių jėgų suvokimo. Neliūdėčiau, jei universiteto steigimo planai pradėtų realizuotis interdisciplinarinio, metodiškai pliuralistinio, problemiška orientuoto, atvirų ribų lietuvių kultūros istorijos instituto sukomplektavimu. Reiktų apskritai dinamizuoti lituanistinius dalykus, skatinant juos vystytis į intelektualiai vis svaresnes disciplinas, lietuviškuose kontekstuose svarstančias visuotines problemas ir tų kontekstų duomenimis išbandančias ir tradicines, ir vėliausias mokslines teorijas. Ar įmanoma įsivaizduoti lituanistinių studijų agregatą kaip ne vien darbščiausią universiteto dalį ir emocinį židinį, bet ir jo, vėsiams, tarptautiniais kriterijais vertinant, intelektualinį branduolį? (Kavolis 2000b: 426–427).

Taigi siūloma naująjį Vytauto Didžiojo universitetą pradėti kurti įsteigiant Lietuvių kultūros istorijos institutą, o krašto kultūros istoriją paversti lituanistikos ir viso „tautinio universiteto“ šerdimi – „lituanistinių studijų agregatu, darbščiausia universiteto dalimi, emociniu židiniu, intelektualiniu branduoliu“. Tačiau šį kartinį akademinį ir visuomeninį vaidmenį, Kavolio teigimu, galėsianti atlikti tik iš esmės atnaujinta kultūros istorija. Kita vertus, kultūros tyrimų atnaujinimui reikalingos akademinės struktūros, kurių Lietuvoje pasigesta. 1989-ųjų vasario 28 dienos laiške šių eilučių autoriui *Metmenų* redaktorius rašė:

Kaip tik tokiu būdu – gelmine, juos atšviežinančia tekstų analize, per juos siekiant atsikurti holistinį laikotarpio sąmoningumo vaizdą – reikėtų atnaujinti šiaip jau per

daug techninę ir faktografinę kultūros istoriją. Reiktų, manau, serijos kolektyvinių leidinių, kurių kiekvienas tomas sukauptų naujus požiūrius į kurį nors lietuvių kultūros istorijos laikotarpį. Nujaučiu galimybę kultūros istorijai perimti bent dalį intelektualinio gyvenimo iniciatyvos, kuri iki šiol priklausė literatūrologijai. Pastaroji atrodo kiek stabilizavosi, bet kultūros istorija turės ieškoti naujų kelių, o ir Vakaruose (ypač Prancūzijoje ir JAV) tai nepaprastai gyvas studijų laukas. Stebiuosi, kad Lietuvoje nėra akademinų postų, skirtų specifiskai lietuvių kultūros istorijai. Ar net institutų. Savo laiške Kauno universiteto atkūrimo konferencijai siūliau nuo tokio instituto ir pradėti universiteto atstatymą (Kavolis 2000b: 429).

Moderniai lietuvių kultūros istorijai angažuotasi asmeniškai. Studijiniais straipsniais *Metmenyse* ir jų pagrindu leistomis knygomis mėginta grįsti kelią būtent tokiai istorijai. 1990-ųjų rugsėjį iš Kavolio rankų gavau dovanų 1986 metais išleistą jo knygą *Sąmoningumo trajektorijos. Lietuvių kultūros modernėjimo aspektai* su įrašu: „pakeliui į naują kultūros istoriją“. 1991-aisiais išėjusios *Epochų signatūros* priskirtinos prie tų pačių pastangų modernią lietuvių kultūros istoriją kurti. Šiam studijų laukui Lietuvoje plėtoti Kavolis buvo ketinęs telkti išeivijos intelektualinę bei finansinę paramą ir pasiryžęs pats vykti į Vilnių Lietuvos kultūros instituto steigti. 1991-ųjų liepos 14-osios laiške svarstė:

Tabor Farmoj [ten rugsėjį vykiančiame „Santaros-Šviesos“ suvažiavime – D. K.] gali iškilti klausimas, kur kreipti kai kuriuos išeivijoje į mokslinį darbą galimus orientuoti išteklius. Matyti reikalas ir natūrali galimybė skatinti socialinių mokslų – kartu su filosofija – vystymąsi. Mane daugiau trauktų galimybė – jeigu tokia būtų – Lietuvos kultūros istorijos instituto (gal prie Vilniaus universiteto, bet pusiau autonomiško) steigimas. Išeivijoje tam yra mažiau kompetentingų jėgų, negu socialinių mokslininkų ir filosofų. Bet kas galėtų būti smagiai, negu dalyvauti tokio instituto steigime, skaityti paskaitas jo programos rėmuose? Nežinau, ar pavyktų tam išeivijoje rasti naujų finansinių išteklių. Bet gal (Kavolis 2000a: 435).

Įsidėmėtina, kad bičiulių pakviestas skaityti paskaitų Lietuvoje, Kavolis Vilniaus universitetui pasiūlė ir 1992 metais dėstė būtent kultūros istorijos kursą – *Moterys ir vyrai lietuvių kultūroje*. Šio kurso įžanginėse pastabose programiškai aptarė kultūros istorijos tyrimų metodologines prielaidas (Kavolis 1992: 12–20). Kryptingai prie šiuolaikinių kultūros sampratų, sykiu ir prie kultūros tyrimų metodų, Kavolis grįžo 1995 metais Vilniaus universitete skaitytame kurse *Kultūros dirbtuvė*. Jo įvade metė iššūkį tradiciniams lietuvių kultūros tyrimams, pareikšdamas: „Lietuviškas kalbėjimas apie kultūrą panašus į provincijos bažnyčioje giedamas giesmes“ (Kavolis 1996a: 10). Kultūros istorijos metodologiniams klausimams buvo skirtas ir paskutinis Lietuvos auditorijai rengtas Kavolio tekstas – Pasaulio lituanistų bendrijos

konferencijai parašytas pranešimas „Reikšmių rėmai, veiksmų srautai: analitinės kultūros istorijos galimybės“. Šis pranešimas, po netikėtos autoriaus mirties, perskaitytas Vilniuje vykusioje konferencijoje 1996-ųjų liepos 4 dieną.

Taigi lietuvių kultūros istorija buvo ne tik Kavolio pasija, bet ir jo pasirinktas būdas veikti atsikuriančios Lietuvos visuomenės tikrovę, dalyvauti lietuvių visuomenės ir kultūros kūryboje. Kodėl būtent tokiu keliu eita? Kodėl sociologas Kavolis laikė kultūros istoriją svarbiausia humanitarine disciplina Lietuvoje? Kodėl pats jai taip stipriai angažavosi? Regis, netiesioginį atsakymą galime rasti ankstesniuose jo tekstuose. 1968 metais išleistoje studijoje *Nužemintųjų generacija. Egzilio pasaulėjautos eskizai* tarp kitų klausimų aptariamas ir lietuvių egzilių intelektualų santykis su istorija. Pasak Kavolio, jis esąs esminis: nužemintas, nuo žemės atplėštas egzilis yra „žmogus istorijoje“. Istorija iš žmogaus tyčiojasi, jį triuškina ir sykiu – žadina jo sąmoningumą, jį brandina (Kavolis 1968: 13–20). Istorijos patyčias nužemintieji asmenys, kartu ir nužemintųjų generacija, gali įveikti tik įsikurdami istorijoje, atirasdami joje savo namus.

Kaip ir Czesławui Miłoszui, Kavoliui atrodė svarbus nepriklausomo žmogaus išsisknijimas savo bendruomenės praelyje, išpareigojimo ryšių tarp išėjusių, gyvųjų ir ateisiančiųjų užmezgimas. Interpretuodamas Algimanto Mackaus *Chapel B*, jis teigė: „Ji [mirtis] nesunaikina žmogaus neužmirštamumo. Gyvieji yra už tai atsakingi. Ir kiekvienas labiausiai atsakingas už neužmirštamumą tų, kuriuos tik jis tegali prisiminti. Mes gyvename, kad išsaugotume žmonijai tą žmogiškąją patirtį, kurios vieninteliais sargais esame“ (Kavolis 1968: 52). Įsidėmėtina šios studijos pastaba: „Nužemintųjų generacija dar neturi savo vietos istorijoje. Ji turi susikurti savo priklausomybės istorijai sąmonę“ (Kavolis 1968: 58). Iš tiesų, Kavolio rašytą lietuvių kultūros istoriją galime perskaityti kaip kryptingą tokios nepriklausomųjų priklausomybės sąmonės kūrimą, kaip pastangas įkurdinti savo generaciją tautos istorijoje – aprašytame prieštaringame visuomenės laisvėjimo ir modernėjimo vyksme, tarp praelyje atrastų ir atskleistų giminingų nepriklausomų sielų. Vaizdžiai tokią nuostatą iliustruoja laiško citata: „Mielas Prieteliau, (...) Būčiau dėkingas už Ročkos str.[aipsnio] apie Radvilos [Juodojo] laišką atšvietą. Ieškau pirmojo nepriklausomą dvasinę evoliuciją išgyvenusio lietuvio pėdsakų“ (Kavolis 2000a: 433). Taigi atsigręžimas į lietuvių kultūros istoriją rėmėsi egzistencine Kavolio pozicija, asmeniniu ir savosios kartos gyvenimo prasmės rūpesčiu. 1988 metais, apibūdinamas *Sietyne* savo generaciją, rašė:

manajai kartai savojo lietuviškumo turinį reikėjo atrasti kaip kokį nežinomą žemyną, tuštokus tautinės tapatybės rėmus pripildant savo pačių iš įvairių šaltinių, dažnai atsitiktinai sugraibstytais istorijos ir dabarties fragmentais (ir figmentais). Mes nieko, kas

mums būtų reikšminga, neturėjome paveldėję ir nematėme aplink save, viską turėjome patys surasti ir sukraustyti nuomojamon mūsų sielų erdvėn (Kavolis 1988: 165).

Kultūros istorija šiuo atveju išskyla kaip reikšmių ir vaizdinių (figmentų) aruodas, iš kurio įmanoma semtis fragmentų asmeninės ir bendruomeninės tapatybės rėmams užpildyti. Sykiu kultūros istorija tampa svarbi kaip dirbtuvė ar laboratorija, kurioje reikšmių ir vaizdinių ansambliai analizuojami, vertinami, skaidrinami, gaivinami, atsirenkami, grupuojami, kurioje brandinamas žmogaus ir bendruomenės sąmoningumas. Spėtina, kad egzistencine egzilio patirtimi buvo grįstas Kavolio siekis iškelti lietuvių kultūros istoriją į atsikūrusios Lietuvos visuomenės intelektualinio gyvenimo centrą. Matyt, suprasta, kad politinę nepriklausomybę įgijusi, laisvėjanti Lietuvos tautinė bendruomenė neišvengiamai susidurs su poreikiu susikurti namus savo istorijoje, joje sąmoningai išsakyti. Kultūros istorija, analizuojanti ilgalaikes simbolines struktūras, galinti suteikti krašto visuomenei daugiau tvarumo bei tvirtumo, negu kitos istorijos šakos. Reikšminga 1992-aisiais Vilniuje skaitytos paskaitos pastaba: „Politinėje istorijoje nebesugrįžta tai, kas yra sugriuvę. Kultūros istorijos logika visai kitokia: simbolinės struktūros turi amžinybės potencialą. Syki įkurdintos žmonių vaizduotėje, jos ten kažkaip ir palieka, bent kaip galimybės, kultūrinis archyvas, iš kurio nuolat išnyra ar atgimsta kokiu nors nauju pavidalu tai, kas buvo palaidota“ (Kavolis 1992: 55). Kultūros istorija esanti galimas bendruomenės problemų sprendimo būdas ir jos energijos šaltinis. Istorikų tiriamos simbolinės formos turinčios ryšį su politika – jos veikiančios galios santykius. Tad kultūros praeities tyrimai galintys duoti impulsų politiniam tautinės bendruomenės raidos projektui:

Kultūros istorijoje reikalinga, gausėjant žinioms ir keičiantis analitinio galvojiimo kategorijoms, nuolat iš naujo persvarstyti politikos (t. y. galios pratybų) ir kultūros (t. y. tikėjimo apraiškų) santykius. Kultūros istorijos, kaip specifinio žmogiškos veiklos būdo, dėmesio centre – simbolinės formos, dalyvaujančios kolektyviniame gyvenime ir kaip to gyvenimo gaminys, jo problemų sprendimo būdas (nebūtinai vaizduotės „laisvai pasirinktas“) ir kaip jo energijos (ar inertiškumo) šaltinis, jį ribojanti, transformuojanti ar transcenduojanti jėga (Kavolis 1991: 15).

Akivaizdu, kad savos kultūros istoriją Kavolis laikė esminiu Lietuvos visuomenės intelektualinio savarankiškumo ir kūrybinės energijos šaltiniu. Būtent į šio lauko studijas žvelgta kaip į tautinės bendruomenės sąmoningumo kultivavimo būdą, kaip į savarankiškos visuomenės sąmoningumo dirbtuvę. Kultūros istorijos metodologijai skirtomis paskaitomis, straipsniais, pranešimais Kavolis ragino Lietuvos akademinę bendriją tokią dirbtuvę įsisteigti. Tam, jo įsitikinimu, būtina naujomis

prieigomis, naujomis metodologinėmis nuostatomis atnaujinti lietuvių kultūros istorijos tyrimus.

Kuo nauja buvo Kavolio kurta ir raginta kurti kultūros istorija? Kuo jis praturtino pasakojimą apie lietuvių kultūrą? Visų pirma, pasakotojo pozicija: nuostata, kad pats kultūros istorikas yra jo rašomos kultūros istorijos aktyvi dalis, kad pasakotojas priklauso pasakojimui, kad savo pasakojimu jis dalyvauja kultūrą kuriant. Pasak Kavolio, nuo kitų istorijos šakų kultūros istorija skiriasi *dalyvavimo savo studijų lauke būdu*. Politikos ar ūkio istorikas aprašęs tiriamus dalykus nesistengdamas jų paveikti. Tuo metu *kultūros istorikas, aprašydamas kultūrą, ją ir kuria*. Tirdamas logikų ir sampratų istoriją, kaip nesibaigiantį sąmoningumo kaitos vyksmą, kaip nuolatinį simbolinių formų rekonstravimą, kultūros istorikas pats turįs būti šio proceso centre (Kavolis 1996b: 4–5). Kadangi kultūros istorijos rašymas yra ir kultūros kūryba, šios srities istorikams svarbu įsisąmoninti, kaip kultūra kuriama – reflektuoti savo paties kūrybinius veiksmus: „Tai, ką kultūros istorikai daro, tampa mikrokosmine laboratorija to, apie ką jie rašo. Todėl kultūros istorijoje reikalinga itin kruopšti savo pačių sąmoningumo veiklos analizė“ (Kavolis 1996b: 5). Taigi bendruomenės sąmoningumo dirbtuvėje plušantys istorikai yra ir savojo sąmoningumo tyrėjai.

Antra, Lietuvos istorijai Kavolis pasiūlė platesnę ir atviresnę kultūros sampratą: kultūra nėra nei kūrinijų ir įvykių rinkinys, nei griežta, priežasties ir pasekmės ryšiais sutvirtinta sistema, ji veikia – asmeniui ir bendruomenei svarbių reikšmių bei įvairių veiklos praktikų atvira visuma. Žmogaus genėzė, jo moraliniai apsisprendimai, egzistencijos prasmės paieškos paverčiamos lietuvių kultūros istorijos dalimi. Kultūra esanti ne tiek mus apibrėžiantys *privalomi rėmai*, kiek *įrankių dėžutė*, iš kurios kiekvienas pagal sugebėjimus renkamės mums svarbių reikšmių ansamblius bei simbolines formas (Kavolis 1992: 13–14).

Trečia, simbolines formas tirianti kultūros istorija tapo iškelta kaip ypatinga žmogiška veikla, atkurianti ir generuojanti bendruomenei svarbius reikšmių ansamblius, kultivuojanti bendruomenės sąmoningumą, teikianti tiek galimus gyvenimo problemų sprendimo būdus, tiek tvaresnes egzistencines atramas.

Ketvirta, Kavolis ragino keisti tyrėjo požiūrį į lietuvių kultūrą, skverbimosi į kultūros istoriją būdus. Istoriko žvilgsnis neturi tenkintis vien faktais ir išankstinėmis techninėmis schemomis, bet privalo įsiveržti į tekstus. Tyrėjui būtina imtis *gelminės tekstų analizės*, kuri išryškintų reikšmių ansamblius bei jų atveriamus sąmoningumo horizontus, užčiuoptų simbolinių formų kaitą bei jos ryšius su žmonių veiksmis ir elgsenomis. „Analitinės kultūros istorijos tikslas – ne kultūros aparatūros aprašymas, bet vidinio pergyvenimo, kuris per ją atsiveria, įvairiųjų trajektorijų atskleidimas“ (Kavolis 1986: 9). Tokiai analizei svarbios galvojimą provokuojančios

ir tekstus atveriančios metaforos. Kita vertus, tokia analizė pagrįsta dėmesiu detalei, elementui, kurie tyrimo metu gali atsiskleisti kaip tam tikri visumos reprezentantai:

Analitinę kultūros istoriją reikėtų suvokti ne kaip kurios nors **grupės** kultūros raidos atpasakojimą, bet kaip kurio nors kultūros organizacijos **elemento** kaitos vienoje ar kitoje aplinkoje rekonstrukciją. Pavyzdžiui, tvarkos ir netvarkos, judėjimo, laiko ir erdvės, dalies ir visumos, struktūros ir energijos, gamtos ir dvasios, vidaus ir išorės paradigmų kaita lietuviškuose pamoksluose (Kavolis 1996b: 5).

Kultūros istorikui nepakanka remtis vien binarine logika – jam derėtų telktis ir „purios“ (*fuzzy logic*), adaptyvios arba nepertraukiamos logikos kodus: „Adaptyvi logika veikia ne **arba–arba** principu, bet atpažindama, **koku laipsniu, kuriuo atžvilgiu ir kokios patirties praeityje veikiamas** kas nors dalyvauja nagrinėjamame tikrovės gabale, t. y. dokumentacijos rinkinyje, kuriuo patikrinamos visos interpretacijos“ (Kavolis 1996b: 7).

Penkta, Kavolis savo tyrimais ne tik esmingai išplėtė lietuvių kultūros istorijos lauką, įtraukdamas į pastarąjį poezijos tekstus bei jų egzistencialistinio pobūdžio analizę, asmens dvasinę biografiją bei psichoanalizę paremtą jos perskaitymą, bet ir sukūrė naują, intriguojantį, provokatyvų šios kultūros raidos vaizdinį. Lietuvių poeziją vertino kaip „atviriausią lietuvių sąmoningumo kitimo sceną“ (Kavolis 1986: 10). Iškeliant detales, atskirus reikšmių ansamblius, tiriant jų kaitą, Kavoliui pavyko išryškinti gana vientisą lietuvių kultūros istorijos vaizdinį. Šio vaizdinio šerdis – lietuvių kultūros modernėjimo drama, vykstanti „nuolatinėje išsilaisvinimo ir prisirišimo įtampoje“. Tautinės bendruomenės kultūros raida – tai „iniciatyvinis žygis išsilaisvinimo kryptimi“, susietas su „gilesnio išisaknijimo ieškojimu“ (Kavolis 1986: 10). Kavolio pasakojimas natūraliai sujungė XX amžiaus lietuviškojo sąmoningumo raidą su Martyno Mažvydo, Mikalojaus Radvilo Juodojo ir Kristijono Donelaičio epochų sąmoningumu. Tautinės bendruomenės kultūros istoriją šis pasakojimas atvėrė kaip šiandien vykstančią, dabartyje veikiančią. Neperskiriamas praeities ir dabarties ryšys, senų amžių ir šiandienos sąmoningumo trajektorijų pynės, skirtingų epochų reikšmių sąskambiai buvo Kavolio kaip kultūros istoriko dėmesio centre:

Mielas Prieteliau, (...) Jeigu Jus domintų, galėčiau *Sietynui* atiduoti skyrių iš būsimos knygos *Epochų signatūros*. Knyga turbūt neišeis iki 1990 m. antrosios pusės. Būtų, be abejo, įdomiausia lyginti kai kuriuos tų laikų procesus su dabartinais, bet tai jau ne mano kompetencijoje. Rekonstruojant dabarties pergyvenimą, tikriausiai atsišviežintų ir praeitis (Kavolis 2000a: 431–432).

- Kavolis, V. 1968. *Nužemintųjų generacija. Egzilio pasaulėjautos eskizai*. Cleveland: Algimanto Mackaus knygu leidimo fondas.
- Kavolis, V. 1986. *Šamoningumo trajektorijos. Lietuvių kultūros modernėjimo aspektai*. Chicago: Algimanto Mackaus knygu leidimo fondas.
- Kavolis, V. 1988. „Profesorius Vytautas Kavolis „Sietynui““. *Sietynas*, nr. III, p. 160–166.
- Kavolis, V. 1991. *Epochų signatūros*. Chicago: Algimanto Mackaus knygu leidimo fondas.
- Kavolis, V. 1992. *Moterys ir vyrai lietuvių kultūroje*. Vilnius: Lietuvos kultūros institutas.
- Kavolis, V. 1996a. *Kultūros dibtuvė*. Vilnius: Baltos lankos.
- Kavolis, V. 1996b. „Reikšmių rėmai, veiksmy srutai: analitinės kultūros istorijos galimybės“. *Kultūros barai*, nr. 10, p. 4–8.
- Kavolis, V. 2000a. „Laiškai Dariui Kuoliui“, in Kavolienė, R.; Kuolys, D. (sud.). *Vytautas Kavolis: asmuo ir idėjos*. Vilnius: Baltos lankos, p. 428–439.
- Kavolis, V. 2000b. „Laiškas Gediminui Kostkevičiui“, in Kavolienė, R.; Kuolys, D. (sud.). *Vytautas Kavolis: asmuo ir idėjos*. Vilnius: Baltos lankos, p. 423–427.

Darius Kuolys

THE HISTORY OF LITHUANIAN CULTURE AS A WORKSHOP OF COMMUNITY AWARENESS

Summary

Vytautas Kavolis envisaged the history of Lithuanian culture as a discipline that links different fields of knowledge and provides a context for them; a discipline that is capable of stirring the intellectual energy of the academic community and assuming part of the initiative of Lithuania's entire intellectual life. In his view, methodologically renewed history of culture should undertake not only a special academic role but also a social role. From 1989 to 1996, Kavolis expounded these ideas to Lithuanian scholars and politicians involved in culture and education. With his research, lectures and academic papers he became personally engaged in modern history of Lithuanian culture.

The history of Lithuanian culture was Kavolis' path towards making an impact on the reality of the regenerating Lithuanian society and participation in the creation of Lithuanian society and culture. Attaching importance to the history of culture was most likely determined by Kavolis' existential standpoint and his understanding of cultural research as a reconstruction of symbolic forms significant to the life of the existing community. Important to him was the rooting of the independent human in the past of the community: the twentieth-century human, who has lost his home on earth, must find his place in history, that is, "create the awareness of his belonging to history". The history of culture is highlighted as a source of

meanings and images from which the individual and the community can draw material to fill the framework of their identity. Kavolis also perceived the history of culture as a workshop or a laboratory in which the awareness of the human and the community is matured. Thus he considered the history of culture an important condition for the intellectual independence and creativity of Lithuanian society. Kavolis maintained that in order to carry out its social role, research into the history of Lithuanian culture must be methodologically updated. He attempted to create “a new history of culture” himself, and explained the principles of writing such a history to others. According to Kavolis, a historian should research the evolution of culture as a never-ending process of the change in consciousness, as a permanent reconstruction of symbolic forms, and be an active participant in this process.

KEYWORDS: history of culture, symbolic forms.